

Sivistysvaliokunnalle

Sivistysvaliokunta tiistai 22.10.2024 klo 12.15 / HE 160/2024 vp / Asiantuntijapyyntö

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta (HE 160/2024 vp)

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL kiittää sivistysvaliokuntaa lausuntopyynnöstä koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta (HE 160/2024 vp). Kunnioittavasti SYL lausuu seuraavaa.

SYLin kanta lakiehdotukseen

SYL vastustaa lakiehdotuksen hyväksymistä. Aiemmassa valtion talousarviota vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp) koskevassa lausunnossa sivistysvaliokunnalle on selvitetty kantaamme ja sen perusteluita. Viitaten siihen jätämme saman sisällön tässä toistamatta. Tässä lausunnossa keskitymme antamaan huomioita lakiesityksen sisällöstä.

Opintotuen asumisliisä on sidottava kansaneläkeindeksiin

Asumisliisää ei ehdoteta sidottavaksi mihinkään elinkustannusten nousua kuvaavaan indeksiin. Tällöin inflaatio tulee väijäämättä tulevaisuudessa heikentämään asumisliisän ostovoimaa. **SYL toivoo vakavasti, että sivistysvaliokunta ottaa huomioon tämän puutteen ja lisää indeksisidonnaisuudesta säätävän lisäyksen hyväksyttävään lakiin:**

Lisätään pykälän 14a loppuun uusi 7. momentti:

”Edellä 1-5 momenteissa säädettyjä euromääriä tarkistetaan kunkin lukuvuoden alusta lukien noudattaen, mitä kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään. Euromäärät pyöristetään lähimpään senttiin.”

Opiskelijoiden etuudet on säädettävä aikaa kestävällä tavalla niin, ettei niistä mikään osan jälkeenjääneisyys aiheuta uusia puutteita ja korjaustarpeita vuosien kuluessa. Opiskelijoiden asumisen tuessa menneinä vuosikymmeninä havaitut puutteet ja niiden korjaustoimet ovat olleet osaltaan lähtöisin siitä, että opintotuen asumisliisä ei ole ollut sidoksissa elinkustannusten nousua kompensoivaan indeksiin. Aikanaan asumisliisä pysyi korottamattomana vuodesta 2005 vuoteen 2017 saakka, mikä päädyttiin korjaamaan opiskelijoiden siirrolla yleiselle asumistuelle.

Asumisliisään oli ministeriön lausuntokierrokselle lähettämässä luonnoksessa säädetty indeksisidonnaisuus vuodesta 2028 lähtien lukuun ottamatta kuntaryhmää 1, mutta eduskunnalle annetusta esityksestä indeksisidonnaisuus on poistettu. Lausuntokierrosversion mukaisena toteutetun indeksisidonnaisuuden vaikutus valtiontalouteen olisi 3,5 miljoonaa euroa vuonna 2028.

Hallituksen esityksessä on perusteltu indeksisidonnaisuuden poisjättämistä sillä, että asia olisi seuraavan hallituksen päätettävä asia. SYL on tästä vahvasti eri mieltä, sillä asumisliisäjärjestelmä

säädetään istuvan hallituksen esityksestä ja sen vastuulla on laatia lainsäädännöstä aikaa kestävä. Tätä vastuuta ei tule siirtää mahdollisille tuleville hallituksille.

Asumislisän alempi taso ulkomailla opiskeluun on kansainvälisyystavoitteiden vastaista

Hallituksen esityksen mukaan ulkomailla suoritettaviin opintoihin maksettava asumislisä säilytettäisiin nykyisellä tasollaan 210 eurossa. Siihen ei tehtäisi korotusta, joka tehdään kotimaisiin opintoihin maksettavaan asumislisään, joka tulee alimmalta tasoltaan olemaan 216 euroa kuukaudessa.

Ulkomailla opiskelu tarkoittaa vaihtojakson tai kokonaisen tutkinnon suorittamista ulkomailla. Opiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden vähäisyys on tunnistettu haasteeksi ja sen lisääminen on nimetty koulutuspoliittiseksi kehittämisen tavoitteeksi. Ulkomaalaisiin opintoihin maksettavan asumislisän jättäminen kotimaista asumislisää matalammalle tasolle on aktiivinen toimi kansainvälistä opiskelua vastaan. Alkuperäisessä lain lausuntokierrosversiossa ulkomailla opiskelevan opiskelijan asumislisän määräksi oli ehdotettu kiinteää 296 euroa kuukaudessa, joka on tasoltaan sama kuin lakiluonnoksessa ehdotetussa kuntaryhmässä 1.

SYL ehdottaa, että sivistysvaliokunta muuttaa lakiehdotusta niin, että ulkomailla tapahtuviin korkeakouluopintoihin myönnetään kiinteä 296 euron suuruista asumislisää.

Muutetaan pykälän 14a 5. momenttia muotoon:

”Ulkomailla vuokralla asuvan ja opiskelevan opiskelijan asumislisän määrä on 296 euroa kuukaudessa.”

Alueellisesti porrastettu asumislisän taso on perusteltu

SYL kiittää hallitusta ja hallituksen esityksen valmistellutta opetus- ja kulttuuriministeriötä siitä, että opintotuen asumislisään ehdotetaan säädettäväksi asuinkunnan elinkustannusten eroja heijastelevat kuntaryhmät. Nykyisen asumistuen kuntaryhmät ovat vastanneet erityisesti suurimpien opiskelijakaupunkien korkeampaan vuokratasoon ja helpottaneet näiden kaupunkien opiskelijoille kohdistuvia elinkustannuksia. Järjestelmän kopiaiminen opiskelijoiden asumistuen asumislisään on perusteltua, jotta voidaan turvata yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskeluun eri paikkakunnilla.

Toimeentulotukimenojen kasvu tulee olemaan mahdollisesti arvioitua suurempaa

SYL tahtoo tuoda sivistysvaliokunnan tietoon huolen siirron aiheuttamasta opiskelijoiden toimeentulotuen käytön lisääntymisestä. Toimeentulotukimenojen arvioidaan hallituksen esityksessä lisääntyvän siirron myötä 6 miljoonalla eurolla vuodesta 2026 eteenpäin. Kun opiskelijoiden siirto yleiselle asumistuelle toteutettiin vuonna 2017, toimeentulotukimenot vähenivät Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen mukaan peräti 44 miljoonalla eurolla, eli moninkertaisesti verrattuna nyt arvioituun muutokseen.

Tämän perusteella SYL esittää huolen, että toimeentulotuen menojen kasvu on mahdollisesti arvioitu huomattavasti alakanttiin. Toimeentulotuen menojen kasvu saattaa syödä valtaosan siirrolla tavoitellusta säästöstä. Toimeentulotuki on erityisesti nuorille työkykyisille ihmisille kohtuuton kannustinloukku. Lisäksi hallitus tavoittelee toimeentulotuen käytön voimakasta vähentämistä. Näillä perusteilla siirto on hyvin epätarkoituksenmukainen.

Opiskelijan kesänaikaisesta toimeentulosta muodostuu ongelma

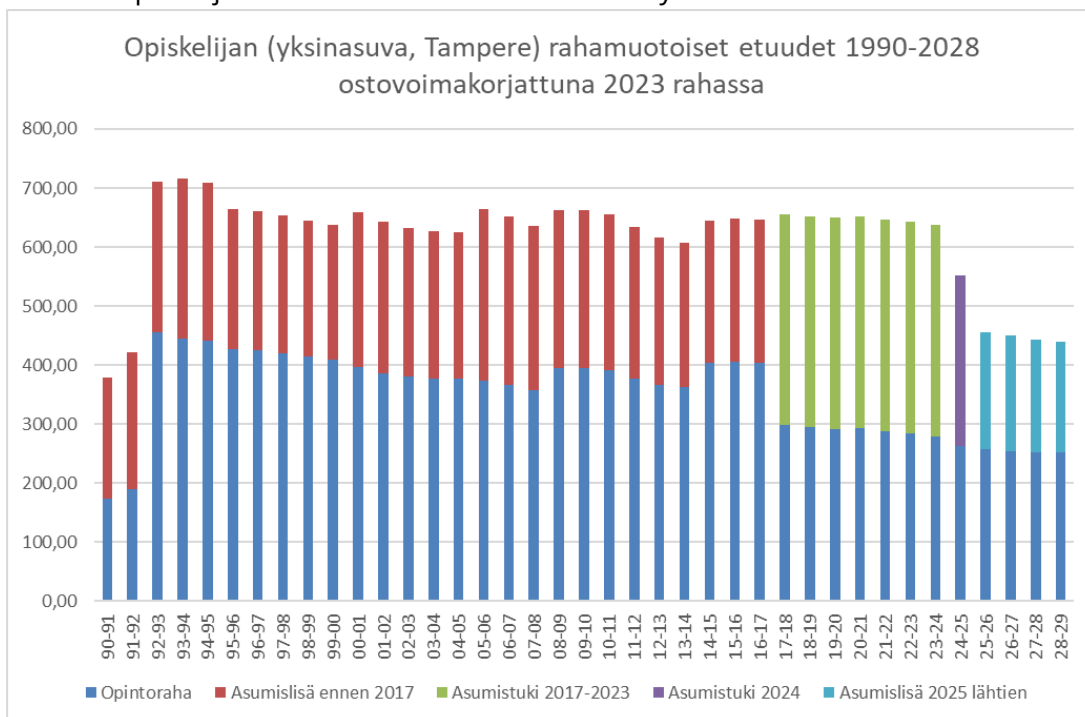
Opiskelijoiden siirrosta opintotuen asumislisälle tulee seuraamaan merkittävälle osalle opiskelijoista vaikeuksia järjestää lukuvuoden ulkopuolisen ajan toimeentulonsa. Nykyisin käytössä oleva yleinen asumistuki on ympärivuotinen tuki kun asumislisä on käytettävissä vain opiskelukuukausina.

Mikäli opiskelija ei pysty opiskella kesällä eikä saa kesätöitä, on ainoa mahdollinen etuus toimeentulotuki. Vuoden 2017 asumistukisiiirron keskeisimpiä perusteita oli aikanaan juuri opiskelijoiden loma-aikojen runsas toimeentulotuen käyttö, joka on nyt palaamassa käsiteltävän lakiesityksen myötä. Mikäli lakiehdotus hyväksytään, SYL pitää välttämättömänä selvittää keinoja tavalla tai toisella järjestää niiden opiskelijoiden loma-ajan toimeentulo, jotka eivät pysty työskentelemään tai onnistu saamaan kesätyöpaikkaa.

Lopuksi opiskelijoiden etuuksien kehityksestä

Lopuksi SYL esittää vakavan huolen opiskelijoiden etuuksien tulevaisuuden kehityssuunnasta. Orpon hallituksen toteuttamat toimet ovat leikkaamassa päätoimisen opiskelijan rahamuotoisia etuuksia jopa lähes kolmanneksella. Etuustaso tulee todennäköisesti laskemaan selkeästi Pohjoismaiden heikoimmaksi ja selkeästi matalimmalle tasolle vuoden 1992 opintotukiuudistuksen jälkeen (Kuvio 1).

Kuvio 1: Opiskelijan rahamuotoisten etuuksien kehitys 1990-2028

Seurauksena opiskelijoiden heikentyneestä etuustasosta opintolainaan turvautumien tulee todennäköisesti lisääntymään entisestään. Opintolainakanta on tällä hetkellä kasvanut noin nelinkertaiseksi noin kymmenen vuoden takaiseen verrattuna. Nyt päätettyjen ja päätettävänä olevien toimien myötä velkaantumispaine tulee todennäköisesti entisestään lisääntymään ja mahdollisesti 30 000 tai 40 000 euron opintolainat tulevat olemaan tulevaisuudessa tyypillisiä. Tällaiset velkamäärät tulevat vaikuttamaan kielteisesti nuorten aikuisten elämänpäätöksiin, kuten mahdollisuuksiin ostaa asuntoa tai perustaa perhettä. Myös opintolainaan liittyvät velkaongelmat ovat kasvamassa. Vuodesta 2025 on tulossa ensimmäinen vuosi koskaan, jolloin valtio tulee todennäköisesti kuittaamaan enemmän opintolainoja takausvastuullisena tahona kuin maksamaan opintolainahyvitystä ajoissa valmistuville.

Helsingissä 17.10.2024

Akseli Tiitta
puheenjohtaja

Roope Tukia
pääsihteeri

Lisätietoja:

Sakari Tuomisto

sosiaalipolitiikan asiantuntija (opiskelijan toimeentulo, asuminen)

sakari.tuomisto@syl.fi, 040 687 6353